

# ÎNDUMNEZEIREA OMULUI

## O comparație între viziunea Sfântului Simeon Noul Teolog și cea a Sfântului Grigorie de Nyssa

GEORGE-ALIN MOIȘ

Master anul II

### Introducere

Idealul vieții creștine este cunoașterea lui Dumnezeu, care implică și cunoașterea de sine, o cunoaștere prin participarea omului la Dumnezeu, când creștinul progresează prin virtute spre scopul suprem al existenței - îndumnezeirea. Fiind creat după chipul lui Dumnezeu, (nu după „chipul și asemănarea” cum greșit spun mulți) omul poate ajunge prin efort și har la „asemănarea” care este echivalentă cu îndumnezeirea.<sup>1</sup>

Protopărintele Adam era un om îndumnezeit. Această calitate îi fusese dăruită temprar și revocabil, însă o putea permanentiza prin ascultare față de Dumnezeu. Prin neascultare a pierdut acest dar atât pentru el cât și pentru urmașii săi. Toți Sfinții Părinți condiționează îndumnezeirea omului de libertatea de a voi și de efortul personal în sinergie cu harul divin.<sup>2</sup>

„Îndumnezeirea constă într-o activă participare la viața interioară, lumina și iubirea Dumnezeului Treimic, care sporește în intensitate pe măsură ce procesul de participare a creaturii la Dumnezeu devine mai rapid și mai profund. Unirea omului cu Dumnezeu îi aduce celui dintâi și o negrăită bucurie. Bucuria aceasta este departe de a produce o săturare, deoarece ea este numai un punct de plecare spre o dorință și mai arzătoare, căci unirea cu Dumnezeu intensifică această dorință crescândă.”<sup>3</sup>

„Orice revelație, orice participare, orice îndumnezeire este deci un act liber al lui Dumnezeu cel viu: o energie dumnezeiască. Dumnezeu însuși nu se identifică în totalitate cu acest act, El rămâne deasupra acestuia chiar dacă se lasă cunoscut în întregime: Dumnezeu stăpânește creatura și îi împărtășește propria viață, dar creatura nu-L poate stăpâni pe Dumnezeu, care rămâne întotdeauna singurul lucrător.”<sup>4</sup>

---

<sup>1</sup> Pr. dr. Liviu Petcu, *Îndumnezeirea omului după învățătura Sfântului Grigorie de Nyssa*, Ed. Astra Museum, Sibiu, 2013, p. 19.

<sup>2</sup> *Ibidem*, pp. 21-22.

<sup>3</sup> *Ibidem*, p. 24.

<sup>4</sup> John Mayendorff, *Sfântul Grigorie Palamas și mistica ortodoxă*, traducere de Angela Pagu, Ed. Enciclopedică, București, 1995, p.

O imagine plastică a îndumnezirii care mi se pare că explică cel mai clar conceptul este cea reprezentată de Sfântul Vasile cel Mare astfel: „Și, precum fierul, fiind pus în mijlocul focului, nu încetează de a fi fier, dar, fiind înroșit prin atingerea de foc și primind în sine toată firea focului, se transformă în foc prin culoare și prin lucrare, tot așa și sfințele puteri (și oamenii sfinți), din împărtășirea cu ceea ce-i sfânt prin fire, au de acum sfințenia cuprinsă și înființată în tot ipostasul lor.”<sup>5</sup>

### **Viziunea Sfântului Grigorie de Nyssa despre îndumnezeirea omului**

Sfântul Grigorie de Nyssa folosește conceptul de îndumnezeire arareori. În majoritatea scrierilor o desemnează ca „participare la Dumnezeu”. În viziunea lui, acesta reprezintă țelul suprem al creștinilor. Prin ea, credincioșii se unesc cu energiile dumnezeiești. Unirea cere o participare bipartită: Dumnezeu oferă Harul său și slava Sa prin Duhul Sfânt, iar ființa umană se înveșmântează cu acestea. Ea va fi realizată deplin abia în timpurile de apoi, dar ființele umane o pot dobândi (pe cât este cu putință) încă din viața aceasta.<sup>6</sup>

În cartea *In Canticum canticorum*, Sfântul Grigorie ne prezintă o sinteză a etapelor vieții spirituale în comparație cu cărțile lui Solomon. Astfel: Proverbele reprezintă sensul luminării, Ecclesiastul exprimă eliberarea sufletului de atașamentul față de lume și aprinde dorința sufletului încă de tânăr după omul dinăuntru, iar cântarea Cântărilor are ca obiect unirea sufletului cu Dumnezeu.<sup>7</sup> Sfântul Grigorie nu a prezentat etapele vieții spirituale în mod sistematic, ceea ce aduce o dificultate de reconstituire exactă a acestora în viziunea teologului capadocian.

Întreaga viață duhovnicească este gândită ca mistagogie, ca o inițiere care duce sufletul către culmile vieții mistice, prin principalele taine ale bisericii:

1. Botezul corespunde primei căi sub aspectul purificării și iluminării.
2. Ungerea cu Sfântul Mir corespunde celei de a doua căi prin dublul aspect, al dezbrăcării de lumea vizibilă și al înălțării spre lumea nevizibilă.
3. Euharistia corespunde celei de a treia căi văzută ca fiind o unire și o ieșire din lumea sinelui.

Pentru Sfântul Grigorie de Nyssa îndumnezeirea omului este un progres nesfârșit în virtute și în unirea cu Dumnezeu. Epectaza este definită de el ca un progres neîncetat. Ea este concepută ca o atitudine permanentă a sufletului prin întinderea către cele dinainte și despărțirea de cele din trecut. Omul este un infinit în devenire, fără de care ar fi doar finit, ceea ce

---

<sup>5</sup> *Lumină din scripturi și din zidiri, Antologie tematică din opera Sfântului Vasile cel Mare, Selecție și note de Diac. Drd. Liviu Petcu, E.I.B.M.O.R., București, 2009, p. 264.*

<sup>6</sup> Pr. dr. Liviu Petcu, *Îndumnezeirea omului op. cit.* p. 25.

<sup>7</sup> *Ibidem.* p.448

caracterizează lumea materială. Astfel harul menține sufletul ațintit spre un „dincolo”. Niciodată un suflet nu va ajunge la desăvârșirea ultimă, căci niciodată el nu va întâlni o limită.<sup>8</sup> Acest progres continuu este exemplificat prin pilda vieții lui Moise, mireasa din Cântarea Cântărilor, Avraam, proorocul David și mai ales Sfântul Apostol Pavel.

Mai concret, dorința și iubirea cresc. În măsura în care Dumnezeu se comunică, și dorința sufletului crește. Sfântul Grigorie subliniază că omul este o ființă în devenire, capabilă de a se lărgi mereu pentru și prin primirea energiilor îndumnezeitoare. El stabilește o distincție între esența divină și energiile sale, adică manifestările reale care fac accesibilă viața divină fără a-i contesta lui Dumnezeu inaccesibilitatea.

În atingerea îndumnezeirii nu există fixism, ci un continuu dinamism, în opoziție cu filosofii greci. Dumnezeu, Care este perfecțiunea infinită nu poate fi limitat, prin urmare nici cei ce se unesc cu el nu au o limită în dezvoltare și în cunoaștere.

Pe scurt, în viziunea Sfântului Grigorie, călătoria spre îndumnezeire este una fără sfârșit. El consideră că cel mai mare obstacol în această cale îl constituie slăbirea eforturilor de a progresa. Pentru cel ce arată slăbiciune în strădania înspre virtute nu ar exista nici un câștig în privința unirii cu Dumnezeu. Din contră, dezvoltarea continuă a vieții în direcția celor bune reprezintă calea sufletului spre îndumnezeire.

### **Viziunea Sfântului Simeon Noul Teolog asupra îndumnezeirii**

Îndumnezeirea omului trup și suflet este pentru Sfântul Simeon Noul Teolog o consecință necesară în urma întrupării Cuvântului lui Dumnezeu. El spune că Dumnezeu nu s-a rușinat să se facă asemenea nouă însușindu-și fiecare mădular al nostru pentru a ne dărui nouă din însușirile Sale. El insistă asupra faptului că întregul om devine îndumnezeit, susținând efectele nepătimirii și reala ei prezență în sfinți, care sunt cu adevărat transfigurați și uniți cu Hristos cel ce restaurează integritatea lor. Eliberat de păcat, sfântul este liber să oglindească pe Dumnezeu în chip desăvârșit în orice aspect al vieții sale. Un astfel de om a fost starețul său Simeon Evlaviosul, a cărui sfințenie o susține cu îndârjire.<sup>9</sup>

El spune că o premisă a acestei îndumnezeiri este vederea slavei lui Dumnezeu (ebr. Kavod), prin vederea luminii necreate sau al unei manifestări concrete a lui Dumnezeu precum cele prezentate în Sfânta Scriptură (stâlpul de foc, norul care îl acoperea pe Israel, slava Domnului care umplea Templul, lumina de pe drumul Damascului, vederea slavei lui Dumnezeu de către întâiul

---

<sup>8</sup> *Ibidem.* p. 463.

<sup>9</sup> Sfântul Simeon Noul Teolog, *Discursuri teologice și etice, Scrieri I*, Ediția aII-a revăzută, Studiu introductiv și traducere: diac. Ioan I. Ică jr., editura Deisis, Sibiu, 2001, p. 456.

mucenic Ștefan și multe alte episoade biblice). Sfântul Simeon afirmă că lumina lui Dumnezeu e cu „totul lipsită de formă, cu totul simplă, necompusă în firea ei.”<sup>10</sup>

În urma lecturii cărții scrisă de Marcu Ascerul la recomandarea Sf. Simeon Evlaviosul, Noul Teolog ajunge la convingerea că omul poate fi umplut încă de aici de lumina dumnezeiască și înzestrat cu toate darurile Sfântului Duh. Cele mai apropiate scrieri de cele ale Sfântului Simeon Noul Teolog sunt Omiliile Macariene, ambii vorbind despre vederea slavei în lumină și despre experiențele lor la persoana I. Simeon reactivează teme care au mai fost abordate în tradiția creștină, reactualizându-le trecute prin filtrul său. El este „martor al acelei Tradiții care susține că, prin Învierea lui Hristos și darul Duhului, Împărăția lui Dumnezeu este prezentă, și de asemenea, accesibilă tuturor celor care vor să o caute. Începem viața veșnică încă din această viață. Desigur, această experiență este doar parțială, dar cu toate acestea, e adevărată, întrucât acolo va fi doar deplină sau mai mare, sau tot mai desăvârșită, o creștere nesfârșită.”<sup>11</sup>

Lumea aceasta o consideră ca pe o arenă a luptelor ascetice, a unor preocupări ultime și a întâlnirii cu Hristos în fratele nostru. Mistica lui nu se limitează la vederea luminii în general. Nu vederea luminii constituie momentul central, ci mai degrabă întâlnirea personală cu Hristos care se manifestă prin lumină. Simpla vedere a luminii nu este echivalentă cu îndumnezeirea.

Experiența unirii este înțeleasă ca atârând de Hristos. Domnul însuși vine la cel care Îl caută și Îl cheamă și îl iubește pe El. Simeon protestează împotriva celor care invocă predestinația ca o scuză pentru lipsa efortului personal ascetic. Crucea sau suferința (efortului ascetic) sunt văzute de Simeon ca urmări ale lui Hristos. El a murit pentru noi, iar noi trebuie să suferim de dragul lui și pentru a ajunge la unirea cu El. Poruncile Domnului nu sunt simple recomandări morale, ele au natură sacramentală, adică păzindu-le suntem conduși la comuniunea cu Cel ascuns în poruncile Sale. Totul în gândirea lui are ca scop intrarea în contact personal cu Iisus Hristos. Lucrarea Lui „în lăuntru nostru, la început necunoscută și nesimțită în primele faze ale vieții creștine, are loc ca, în cele din urmă El „...să ni se descopere pe față nouă ca unor ucenici și prieteni adevărați, credincioși, ascultători, așa cum S-a descoperit pe Sine Însuși ucenicilor și apostolilor Săi... după care ne face fii ai lui Dumnezeu prin har.”<sup>12</sup>

În imnele sale care sunt concepute ca un dialog al său cu Dumnezeu, Simeon spune „Îl văd pe Cel ce ține toate în palmă în lăuntru inimii mele.” El, Simeon, este tronul, casa și sfeșnicul, însă Cel care stă pe tron, Cel ce locuiește

---

<sup>10</sup> *Ibidem.* p.462.

<sup>11</sup> *Ibidem.* p. 467.

<sup>12</sup> *Ibidem.* p. 470.

casa și arde în sfeșnic este Altceineva. El este conștient că firea umană prin sine este neputincioasă a-L primi și cuprinde pe Dumnezeu. Dar în Hristos, el recunoaște că această prăpastie (neputință) a fost aruncată o punte în chip inexplicabil și tainic. „Aceasta este opera harului Dumnezeiesc oferit umanității și care îi face pe cei care-l primesc dumnezei prin adopțiune.”<sup>13</sup>

### Concluzii

1. Ambii Sfinți Părinți studiați afirmă că îndumnezeirea este scopul ultim al vieții și că ea se obține prin sinergie. Aceasta se concretizează în cooperarea dintre voința și efortul ascetic al omului și lucrarea energiilor dumnezeiești.

2. În timp ce Sfântul Grigorie vorbește despre lumină ca și cunoaștere, Sfântul Simeon accentuează vederea reală a luminii iar pentru aceasta se dă exemplu pe sine însuși. Pentru ambii însă lumina constituie premisa îndumnezeirii.

3. În viziunea amândurora, lumea aceasta este o arenă a luptelor duhovnicești, în care deși omul ajunge la nepătimire și îndumnezeire, aceasta este o experiență nedeplină, ea se va descoperi și mai mult și va înainta la infinit (epectază) în viața viitoare.

4. Pentru ambii Părinți poruncile Domnului (și prin extensie, ale Bisericii) nu sunt simple recomandări morale, ele au natură sacramentală, adică păzindu-le suntem conduși la comuniunea cu Cel ascuns în poruncile Sale.

5. Cel mai mare obstacol în această cale spre îndumnezeire îl constituie slăbirea eforturilor de a progresa. Pentru cel ce arată slăbiciune în strădania înspre virtute nu ar exista nici un câștig în privința unirii cu Dumnezeu. Afirmând acestea, Sfântul Grigorie de Nyssa este în acord cu Sfântul Simeon care îi atacă pe cei care invocă predestinația pentru a-și motiva lenevia ascetică.

6. Pentru Sfântul Grigorie, îndumnezeirea reprezintă participarea omului la Dumnezeu prin har. Aceasta se petrece în urma iluminării omului. În schimb, pentru Simeon îndumnezeirea reprezintă locuirea omului de către Dumnezeu prin har, Acesta comunicându-și însușirile cu noi și făcându-ne dumnezei prin har, nu după ființă/natură.

### Bibliografie

- Pr. dr. Liviu Petcu, *Îndumnezeirea omului după învățătura Sfântului Grigorie de Nyssa*, Ed. Astra Museum, Sibiu, 2013.
- John Mayendorff, *Sfântul Grigorie Palamas și mistica ortodoxă*, traducere de Angela Pagu, Ed. Enciclopedică, București, 1995.
- *Lumină din scripturi și din zidiri, Antologie tematică din opera Sfântului Vasile cel Mare*, Selecție și note de Diac. Drd. Liviu Petcu, E.I.B.M.O.R., București, 2009.
- Sfântul Simeon Noul Teolog, *Discursuri teologice și etice, Scrieri I*, Ediția aII-a revăzută, Studiu introductiv și traducere: diac. Ioan I. Ică jr., editura Deisis, Sibiu, 2001.

---

<sup>13</sup> *Ibidem*. pp. 470-471.